

den krisdrabbade

Fritänkaren

Nr. 64 Februari 1998.

Sjätte årgångens nummer 3.

Innehåll :

Busar och offer :

Det svenska klassamhället, <i>av Laila Roth.</i>	2
Muslimska spekulationer	4
Per Lindholm in memoriam	5
Samtidens störste realist i Sverige (<i>Eino Hanski</i>)	6
Inför 100-årsminnet av Zacharias Topelius	8
Det fabulösa thrillerparet Boileau-Narcejac	9
Andra filmer (<i>slaskspalt</i>)	11
Kulturkalender mars '98	12
Beethovens sonater, del 3	13
C. Lanciais pianomusik	14
<i>Italien :</i>	
Drömresan, del 9	15
En reseledares mardröm	16
Goda nyheter från Inter Rail	18
<i>Indien :</i> Ödesresan, del 4	18
<i>Mongoliet :</i> Den förskräcklige baron Ungern-Sternbergs märkvärdiga karriär	20
<i>Tibet :</i> Expedition Tibet maj '97, del 8: <i>Krisen i Ngari</i>	21

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men ägnar sig även gärna åt religion, politik och resor i avsikten att pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituell världsbarometer. Den beräknas utkomma med ungefär 10 nummer årligen på svenska samt 2 på engelska. Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Detta nummer domineras av *Finland*, då detta land är ursprungsland för både Laila Roth, Per Lindholm, Eino Hanski och Zacharias Topelius utom redaktören.

Redaktion : Musikern C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 41461 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumerations : 200 kr (även i Danmark och Norge)
(i Finland : 150 mk)

Tvåårsprenumeration : 300 kr
Redaktionsslut för detta nummer : 20.2.1998

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 55

Busar och offer :

Det svenska klassamhället
av Laila Roth.

Min käre redaktör,

Din tidning är som en farlig *roulette*, som hela tiden tvingar en till högre insatser! Inte mig emot, som aldrig har kunnat motstå en utmaning! Och eftersom insatserna är gratis, varför inte, så länge hjulet och kulan snurrar!

Din vän John Bede har avrättat mig på ett synnerligen älskvärt sätt! Han måste mycket väl veta, att William Stanley-teorin nästan faller platt inför hans *down-to-earth matter-of-fact* argumentation för Stratfordmannen men håller ändå snällt dörren öppen för Stanley, som om han var medveten om att Stanley aldrig mer skulle våga närma sig en sådan dörr! Jag ville aldrig avrätta hans Shakespeare - vem vill väl det som alls känner honom? Men jag ville gärna argumentera för att Shakespeare var en annan och bättre människa än skådespelaren-äventyraren-börsklipparen från Stratford, som bara testamenterade sin näst bästa säng till sin fru. Och jag fann det fullt troligt att denna bättre och mer försynta och djupt begåvade människa kunde vara earlen av Derby, konungens kusin. Och om vi glömmer allt vetenskapligt och materialistiskt känslolöst resonering finner jag det lättare att tro på denna "*doldis*" som Shakespeare än på teaterspringschasen från Stratford. Jag förvandlar alltså gärna denna fråga, som aldrig kan få någon bärande vetenskaplig grund, till en ren trosfråga, och då finner jag Derbymannen lättare att tro på än Stratfordborgaren.

Men vad jag vill ta fasta på och bygga vidare på i John Bedes för övrigt intressanta utläggning är hans kritik mot Sverige, i synnerhet som du bett mig skriva något om de svenska emigranterna här i England. Jag känner visserligen inte många sådana, då jag nästan inte alls vistas i London, men de jag känner är helt överens med mig om vissa saker, som de till och med menar att nästan *alla* svenska emigranter i England känner gemensamt.

Jag har det intrycket att de flesta svenska emigranter kom till England om inte före 1976 så efter 1982. Olof Palme var det röda skynket, som skrämde iväg dem. Han etablerade nämligen ett nytt svenskt klassamhälle eller var åtminstone dess främsta företrädare. Sverige var i princip ett klasslöst samhälle ända tills han kom till makten och släppte fram en våldsam vänstervåg, som snart dominerade hela samhället. Denna nya härskande klass etablerade en vänsterideologi som alla måste omfatta eller *be damned*. En radikal vänster slog igenom inom alla kultursfärer, särskilt inom litteraturen och teatern, konsten och arkitekturen, medan väl endast musiken i någon mån klarade sig undan röda stämplor. Allt som inte passade denna råröda vulgära socialism blev avvisat och utfrysst och nästan utrotat. Om man inte öppet tog parti för Vietnam, Kina, Sovjet, Castro och andra sådana diktaturer var man åtminstone som kulturarbetare

dödsdömd. Radikal vänstersocialism var den enda tillåtna samhällsklassen. Solidaritet var lösenordet, och om man bara anslöt sig och skrev in sig i partiboken kunde man räkna med allas stöd och varmaste solidaritet. Men om man som jag ställde sig utanför det politiska etablissemanget och ville vara kliniskt opolitisk och inte visa solidaritet med någon diktatur, så var man inte värd någons solidaritet, hur illa man än behandlades och hur utsatt man än var.

Denna mentalitet fick många av landets bästa människor att fatta avsky för det Sverige som de ändå dittills hade älskat. Älskvärldheten försvann och ersattes med en vulgär tvångsideologi, som började med att förstöra skolsystemet på 60-talet. Av de nyheter jag får från Sverige (en god vän skickar mig en dagstidning) förstår jag att den svenska skolan aldrig har hämtat sig sedan dess. Lärarna får syssla med barnpassning genom hela grundskolan och utexaminera elever som inte kan räkna, inte kan stava och inte ens kan svenska. Under 50-talet hade det svenska skolsystemet varit det högst utvecklade i Europa vid sidan av det franska. Till och med Herman Lindqvist har noterat att svenska skolbarn inte får lära sig något i skolan, och om de gör det blir de mobbade. Förstörelsen av det svenska skolsystemet började med stämplantet och avlägsnandet av s.k. "onödiga ämnen" som geografi och historia, religion och grammatik, som kanske borde vara de fyra viktigaste ämnena av alla, då barnen genom geografi, historia och religion lär sig förstå världen och mänskligheten och då de genom grammatik lär sig utveckla språket och får nyckeln till andra språk.

Vänsterns etablerade maktutövning var alltså ensidigt destruktiv och förintade delvis Sverige i grunden. All bildning ansågs utmärka överklass och stämplades och utrotades i enlighet därmed. Runeberg var den förste som avlägsnades och utplånades från studieplanerna medan den egentligen enda svenska diktare som fick vara kvar i orubbat bo var Strindberg, då han ju var den förste proletärförfattaren och följaktligen rumsren och ideologiskt godkänd vad han än skrev.

Och vi stackars opolitiska författare som ville fortsätta bygga på verk som Selma Lagerlöf, Viktor Rydberg, Verner von Heidenstam och Zacharias Topelius inlett en tradition till hade inte en chans. Vi var ju inte ens politiska, ännu mindre opportuna och allra minst ideologiskt acceptabla! Ingen norm var mera bannlyst än "skönhet för skönhetens skull". Allt måste vara anarkistiskt, och om det inte var det föll det offer för kulturanarkins rent destruktiva vulgärvänsterdiktatur.

Därför försvann alla de bästa svenskarna från Sverige. Många flyttade till England, där det aldrig har rått någon kulturanarki sedan Cromwells dagar.

Därför var jag refuserad inte i 20 år, som din vän John Bede tror, men väl i 18. Men du har väl förblivit refuserad i närmare 30 år.

En annan som blev kvar var din vän Owe Svahn, som knäcktes av att han inte fick flytta till Paris. Jag beklagar hans bortgång och saknaden av honom. Kanske i viss mån jag kunde bli en medarbetare i stället?

På din fråga om jag någon gång kommer tillbaka till Sverige kan svaret dock bli aldrig. Då frågar du naturligtvis varför, och då måste jag svara, att det finns en sak som jag aldrig kan förlåta Sverige, och det är, att det föll för den politiska vänsterns omänskliga bedrägerier. Karl Marx var ingen demokrat. Tvärtom. Han förespråkade diktatur och ville omvandla världen till en totalitär proletärstat. Olof Palme hade Karl Marx och Lenin som två av sina främsta idoler, och den mannen gjorde Sverige till premiärminister. I föredragandet av marxism framför demokrati satte Sverige statens

och socialismens rätt framför individens, och ingenting är heligare i hela mänskligheten än den enskilda individen och hans rätt. Det har England och Amerika aldrig bortsett ifrån, men det glömde Sverige lätt så fort det fick ledstjärnor som Olof Palme och Jan Myrdal, den förste i Sverige som påstod att Förintelsen aldrig hade ägt rum, och som alltså i egenskap av marxist medvetet propagerade för överlagd historieförfalskning.

Kort sagt, ju mindre sagt om det politiska etablissemanget i Sverige, desto bättre.

Laila Roth.

Kommentar. Laila Roth har fel på en punkt. Redaktör C. Lanciai har inte varit refuserad av förlagen i 30 år utan endast i 28. Bara den senaste veckan har två nya refuseringar kommit från Natur & Kultur och från Norstedts (efter 6 månaders betänkande), den första med angivet skäl, den andra utan.

Laila Roth avslutar sitt brev när det blir som intressantast. Fritänkaren menar att hela debatten om Förintelsen är absurd. Att ifrågasätta att den ägde rum är lika idiotiskt som att påstå att Napoleon eller Julius Caesar aldrig existerade. Och att vädja till allmänheten om att de skall tro på att vad som sägs om Förintelsen är sant är också ett avsteg. Historiska fakta kan inte ifrågasättas. Vad som har hänt har hänt. Punkt slut.

Muslimska spekulationer.

1) *Mysteriet kring Dianas död.* Det har i efterhand visat sig, att chauffören som körde Diana och hennes fästman och som själv omkom vid deras död några dagar tidigare fått några miljoner instoppade på sina bankkonton. Ingen har kunnat förklara varifrån dessa miljoner kommit. Detta har resulterat i spekulationer. Kan någon ha haft anledning att önska det blivande brudparets död, någon som var så rik, att han kunnat betala deras chaufför åtskilliga miljoner i förskott för att arrangera saken? Svaret är ja.

Både det engelska kungahuset och den muslimska brudgummens familj hade anledning att önska att bröllopet inte skulle gå igenom. Det hade inte varit lämpligt för den brittiska tronarvingen att få muslimska halvsyskon. Men framför allt sysslade den muslimske fästmannens familj med vapenaffärer i miljardklassen, vilket gav dem alla motiv i världen till att försöka se till att de inte fick en världskändis in i familjen som skapade sig ett världsrykte genom sina insatser för att stoppa vapenhandeln och lönsamma landminor.

Frågan uppstår då: vem hade det tyngsta motivet att stoppa bröllopet - familjen Windsor eller vapenhandlarfamiljen? Vapenhandlarfamiljen utan tvekan. Alltså kan prinsessan Diana ha blivit mördad av sin blivande andre makes familj? - Så länge alla frågetecken kring olyckan, som till exempel mysteriet med den försvunna förföljande bilen, inte kunnat rätas ut, så kan inte denna misstanke uteslutas.

2) *Algeriet.* Det råder nu inget tvivel om saken, att många massakrer i Algeriet planeras och genomförs av de styrande i landet för att genom våld och terror hålla befolkningen i schack. De styrande i landet är militärerna, som tillsätter och avsätter premiärministrar och andra ministrar som de vill. Mördarna är utklädda soldater, som förses med lösskäggs och prepareras med droger, så att de utan betänkligheter skall kunna genomföra sina uppdrag. Brotten binder dem sedan genom massakrernas

oerhördhet till tystnad och lojalitet mot generalerna. Ingenting förråder den sittande regeringen mer än att den stämplar alla som försöker utreda brotten som landsförrädare. Situationen är en typisk ond cirkel av maktmissbruk: av rädsla för att förlora makten begår de styrande ständigt värre brott för att behålla den.

3) *Världens ondaste man.* Att låta Saddam Hussein vara kvar vid makten i Bagdad efter Kuwaitkriget 1991 var ungefär liktydigt med om de allierade efter det andra världskriget låtit Hitler vara kvar vid makten i Berlin. General Schwarzkopf ville omedelbart fortsätta till Bagdad och avsluta städjobbet, men USA sade nej med den motiveringen att de var rädda för konsekvenserna av instabilitet i området och ännu mer rädda för Iran. Av rädsla för att ta en politisk risk lät de alltså samtidens värsta massmördare förbli en maktfullkomlig diktator i ett av mellanösterns viktigaste länder. President Bush sade visserligen till kurderna och till Shiamuslimerna i Irak att de gärna själva fick göra upp med Saddam och avlägsna honom. Resultatet av att USA lät Saddam fortsätta som diktator blev att han även kunde fortsätta med sina folkmord främst bland shiamuslimerna i söder och omvandla träskarabernas land till öken i historiens värsta avsiktliga miljöförstöring direkt åsamkad av en ansvarig regim.

Ändå är krig bara den sämsta lösningen och den yttersta nödåtgärden. Det bästa vore om något av de otaliga attentatförsöken mot Saddam äntligen skulle lyckas.

4) *Yassir Arafat.* "Yassir Arafat anlände till Gaza i juli 1994 med en grupp män som inte bar spadar utan vapen. Han skapade tio säkerhetstjänster och en polisstyrka på mer än 40,000 man, antagligen fler poliser per capita än i något annat land i världen. I huvudsak bestod styrkan av lokala palestinier, men de flesta officerarna har stridserfarenheter utanför Västbanken och Gaza, framför allt från inbördeskriget i Libanon. Många har tidvis varit baserade i länder som Irak och Algeriet. Osloavtalet tillåter en säkerhetsstyrka på högst 20,000 man. Och USA, som under åren hjälpt så många diktatorer i världen runt att överleva, har nu ställt sig bakom ännu en av dem i Arafats person."

- *Abdel-Qader Yassine,*
tidigare rådgivare åt Yassir Arafat.

5) *Betlehem.* För 25 år sedan var de flesta invånarna i Betlehem kristna. För sju år sedan utgjorde de ännu hälften av befolkningen, men i dag är de bara knappt 15%. Efter att Arafat tog över staden efter att Israel drog sig bort växer det moskéer upp som svampar ur marken medan de kristna kyrkorna stänger en efter en, då de flesta kristna i Betlehem flyttar ut till Canada, Australien eller USA, som har en tryggare och säkrare framtid att erbjuda än PLO.

Per Lindholm in memoriam.

Det är redan en längre tid sedan han gick bort, men det är aldrig för sent att sörja en god vän. Vi var utomlands när dödsfallet inträffade, och nyhetsförmedlingen därom fungerade inte. Ju senare ett sådant budskap når fram, desto viktigare är det då att se till att hyllningen ändå går fram.

Vi kände Per sedan mitten av 60-talet, då ju familjerna Lindholms och Lanciais öden löpte som mest parallellt på den tiden. Redan på 20-talet hade ju familjen Lindholm och

framför allt Sissan Eklöv hört till mina morföräldrars bästa vänner i Borgå, min far hade dansat med Märta redan på 40-talet, och från 60-talet bodde ju familjen i Göteborg: Märta och Berndt var hos oss varje vecka och badade bastu, och med tiden mognade min relation med Berndt till en av mitt livs viktigaste vänskaper. Hans äldre bror Per bosatte sig med sin familj med tiden i Skara, och då jag aldrig hade ärenden till Skaraborgs Län sågs vi egentligen bara när han hade ärenden till Göteborg. Under de sista åren sågs vi mest i Finland, då ju Berndt blev guldsmed i Borgå. Hans legendariska 40-årskalas i villan i Hammars under tre dagar 1987, hans bortgång nyårsafton 1989 och hans äldre tvillingbröder Tors och Pers hundraårskalas i Borgå följande sommar var de sista tre tillfällen då jag och Per sågs.

Han drabbades av leukemi men utkämpade en heroisk segerkamp mot sjukdomen och såg ut att kunna besegra den. Men leukemi har en benägenhet att försöka en gång till, och Per orkade inte igenom den sista rondan.

När en så frisk och sund och god och glad människa drabbas av en sådan sjukdom måste man ju grubbla över varför. Jag kom då ihåg många samtal som jag haft med Per om saker som han grubblade över. Vad som störde honom mest i livet var världens kärnvapenarsenaler. Han var smärtsamt medveten om att det räckte med att detonera 1% av alla världens lagrade kärnvapen för att spränga hela planeten i småflisor. Och han frågade mig ofta: "Varför skriver inte tidningarna om detta? Varför framhålls inte jämnt och ständigt nödvändigheten av att skrota alla världens kärnvapen? Varför får de finnas kvar? Varför tigs problemet ihjäl?" Han ansåg att det var världens viktigaste angelägenhet att det gjordes något åt saken.

Hans dröm började gå i uppfyllelse. Östblocket föll, och nedrustningen accelererade. Men kvar i luften över hela jorden hänger oräkneliga osynliga giftiga rester av de katastrofala kärnvapenprov som redan ägt rum. Många läkare menar att många dör i cancer bara till följd av detta. Jag tror att Per var en av dem, just emedan han var särskilt känslig just på den punkten.

Och kärnvapenfaran är ännu inte över. Nu hotar Amerika med att använda kärnvapen mot Irak om inte Saddam Hussein samarbetar, och den busen samarbetar inte. Att komma med ett sådant onödigt hot är det bästa Amerika kan göra för att odla sitt eget dåliga rykte. Amerika är det enda land som använt kärnvapen i krig, och denna fläck blir bara skamligare när USA skryter med det mest vansinniga som människan någonsin sysslat med i historien: möjligheten att spränga atombomber.

Samtidens störste realist i Sverige.

I sitt förord till "*Brödrabataljonen*" skriver Eino Hanski, att denna bok borde ha skrivits av en finne. Emellertid är Eino Hanski just en finne om något, varför boken inte kunde ha skrivits av någon lämpligare person. I likhet med hjältarna i *Brödrabataljonen* är dessutom Eino Hanski en av dessa ofrivilliga utbölingar utan riktig egen identitet, vilkas ymniga förekomst och utsägliga lidande har färgat hela detta sekel i antingen blodets outplånligt skärande rödhet eller i gråhet och svart martyrium om inte alla dessa tre färger. Hos Eino Hanski dominerar det gråa och det svarta, då hans livserfarenheter väl egentligen bara kan jämföras med en Jerzy Kosinskis.

Hans far utvandrade från Finland till Petrograd 1921 för att slippa finsk militärtjänst. Eino föddes 1928 och kom alltså att höra till denna tremiljonstads finska minoritet, som ditintills utgjort en viktig färgklick i befolkningen. Även författare som Edith Södergran och Tito Colliander upplevde ju sin skolgång i Sankt Petersburg. Men Eino Hanski hörde till en något senare årgång och fick sin barndom traumatiskt avbruten av det andra världskrigets kataklysm, som gjorde just Leningrad till ett av sina främsta offer: under den långa belägringen dog en fjärdedel av tremiljonstadens befolkning, kannibalism hörde till vardagen, sjukdom och förfärliga vintrar gjorde helvetet till det värsta på jorden före Warszawaghettot, och denna omänskliga verklighet förvandlade författarens lyckliga barndom till den ohyggligaste tänkbara mardröm. Säkert hade han strukit med om han inte med sin familj lyckats fly över isen österut för att inleda ett nytt liv långt nere i Kaukasus.

Emellertid fortsatte kriget, och snart bröt tyskarna in och förstörde författarens och hans familjs ryska liv även där. Dessutom var de ju egentligen finnar, Finland var i krig på tyskarnas sida mot Ryssland, så de betraktades av ryssarna som fiender. De såg då en möjlighet att med tysk hjälp ta sig via Polen hem till Finland. Efter en oändlig resa under alla de gruvliga strapatser som en skoningslös krigstid har att bjuda på kom de omsider till Finland. Där ville ingen ha dem.

Finland i andra världskriget invecklat i två krig mot världssupermakten Sovjetunionen var ett hårt och fruktansvärt land utan något extra utrymme för snällhet eller barmhärtighet. Einos finske far var död, och ingen i Finland ville ha hans änka eller värnlösa barn. De hade ingen annan möjlighet att klara livhanken än att fly via Raumo över till Sverige.

Andra världskrigets Sverige ägde dock vad kanske inget annat land i Europa utom Schweiz hade någonting kvar av, nämligen medmänsklighet. Vanlig naturlig barmhärtighet och hjälpsamhet i fredsoasen Sverige hjälpte denne blivande unike författare till ett mänskligt liv trots allt. Och det skulle han aldrig glömma.

Man kan säga att hans tack till Sverige är hans strålande insatser som konstnär och författare. Utom som författare till ett femtontal intressanta böcker har han framstått som en gedigen skulptör med samma pregnanta realistiska pondus som utmärker hans samtliga böcker. Hans realism erinrar mycket om Maxim Gorkij och andra stjärnstunder i den ryska realismen - hans serie på sex romaner om kvinnan Masja och hennes familj är lika öm som någonsin Gorkij i gestaltandet av *"En moder"*. Han framhåller själv den stora ryska litteraturens utomordentliga betydelse för hans författarskap - det var läsningen av sådant som fick honom och hans familj att uthärda och överleva belägringen av Leningrad. Också i hans dagliga språk märker man det ryska inflytandet - han talar gärna svenska med anstrykningar av rysk grammatik. Hans unika bakgrund och begåvning med den ovärderliga insatsen i svensk litteratur som resultat gör honom därmed till något av en naturlig brygga och förbindelselänk mellan den ryska och den svenska litterära traditionen.

Till hans bästa böcker hör utan tvekan trilogin *"De långa åren"*, hans första tre romaner, som skildrar hans barndom i Leningrad, den kaukasiska exilen och den ohyggliga hemkomsten till Finland med Sverige som lyckligt slut trots allt. Sedan skiljer sig tre andra böcker från hans övriga produktion: det är den burleska satiren *"Det rosa kriget"*, som skrevs i samarbete med Eric Sjöquist, en strålande humoresk, som driver hejdlöst med supermakterna USA och Sovjet, och som översatts till engelska; den

psykologiskt mycket intressanta "*Onda själar*" som har en fantastisk inblick i den sovjetiska mentalvården att uppvisa: här erinrar författaren närmast om Nikolaj Gogol, och här är hans gråa och svarta färgstämningar som allra starkast och tätast med en skräckstämning påminnande om Dostojevskijs avgrunder; samt hans troligen viktigaste bok, dokumentären "*Brödrabataljonen*" om ingermanlänningarna i andra världskriget och deras öde.

Ingermanland nådde aldrig någon högre status än som svensk provins under 1600-talet. Efter ryssarnas övertagande hade det aldrig mer någon status ens som provins. Detta folk är besläktat med finnarna, men de användes av ryssarna i andra världskriget (liksom balter) som kanonmat i främsta ledet mot Finland på Karelska Näset. Många ingrer gav sig åt finnarna, och dessa hamnade då i finsk fångenskap. När tyskarna nådde fram till Leningrad blev Ingermanland tyskt, och då kom Tyskland överens med Finland om att Finland skulle ta hand om alla de 62,000 ingermanlänningarna eller ingrererna, som då tvångsförflyttades från Ingermanland till Finland. När det finska "Fortsättningskriget" mot Sovjet gick av stapeln organiserade Finland en "*Brödrabataljon*" av de ingermanländska krigsfångarna, som då drog i krig under Finland mot Ryssland, efter att tidigare ha tvingats slåss under Ryssland mot Finland. Men kriget mot världssupermakten Sovjetunionen kunde bara sluta på ett sätt för Finlands del, och när Stalins röda armé segrande drog in över Karelska Näset krävde de som fredsvillkor att alla ingermanlänningar skulle återbördas till Ryssland - och särskilt de som kämpat under Finlands fanor. Freden blev hård, och Finland hade inget val: för att rädda sig självt offrade de ingermanlänningarna. 55,000 återbördades till Ryssland av de 62,000 som Finland tidigare mottagit - de övriga 7,000 lyckades fly till Sverige. Av de cirka 1000 som ingått i *Brödrabataljonen* utlämnade Finland 600 till Sovjet - bara 200 kom fram. De övriga hoppade av tåget under resan och rymde. Cirka 250 av dem kom omsider till Sverige. De som kom fram till Sovjet fick 20 års straffarbete i Sibirien utom officerarna, som arkebuserades redan vid gränsen. Få om någon överlevde de 20 åren i Sibirien.

Allt detta finns utförligt beskrivet i Eino Hanskis ytterst viktiga bok om ett kapitel i nordisk historia som genast glömdes men som aldrig får glömmas.

Hör Du till busarna eller till offren? Historien visar att det trots allt lönar sig bättre att höra till offren än till busarna, då offren alltid besejrar busarna genom sin större fördragsamhet, uthållighet och tålmod.

Inför 100-årsminnet av Zacharias Topelius.

En vecka efter Zacharias Topelius död den 12 mars för hundra år sedan avled även skalden Karl-August Tavaststjerna, som hade varit Topelius naturlige och lovande efterträdare som ledstjärna för den litterära finlandssvenskheten. På hemväg från den senares begravning satt den unge estetikern Yrjö Hirn i samma droska som Mikael Lybeck, och Yrjö Hirn lär då ha konstaterat, att han "delade droska med hela den

finlandssvenska litteraturen". Så illa var det faktiskt. Först långt senare fick Mikael Lybeck sällskap av Runar Schildt och Arvid Mörne på den finlandssvenska parnassen.

Tomrummet efter Topelius har dock aldrig kunnat fyllas. De riktiga skaldernas tid var förbi, och framtiden tillhörde modernisterna, som skulle trampa på allt som hölls heligt av Topelius och dennes generation. Som resultat av detta föll Topelius ur modet, man började se med löje på hans verk, hans tradition ansågs död och han själv betraktades som urmodig och omöjlig att längre ta på allvar. De båda världskrigens tidevarv hade ingenting till övers för en så romantisk svärmaridealister som Zacharias Topelius, som var en typ av människa världen tycktes göra allt för att utrota och begrava för evigt.

Ändå går man nu med liv och lust och hänförelse in för att fira hans 170-årsdag (den 14 januari) och hundraårsminnet av hans bortgång. En musikal benämnd "*Topelius!*" har skapats och iscensatts till hans ära, och man ämnar fira hans minne med fackeltåg och symposier. Allting tyder på en välbehövlig Topelius-renässans, en plötsligt klar och allmän insikt om att romantiska idealister som Topelius behövs och aldrig får glömmas eller ens tillåtas samla damm.

Berömdast blev han ju för den stora fantastiska romancykeln "*Fältskärens berättelser*", men min egen favorit bland hans böcker är novellsamlingen "*Sägner i dimman*". Ett skepp fastnar i dimman på Östersjön, varpå dess passagerare för att fördriva tiden berättar fantastiska historier för varandra, ungefär som i *Decamerone*, men historierna här är inte det minsta skabrösa. De är snarare romantiska sagor för vuxna, där priset utan tvekan tas av den mycket märkligt poetiska historien om *Lindanserskan*. Zacharias Topelius menade sig stå i stor tacksamhetsskuld till Victor Hugo, en författare som få vågade öppet se upp till, då han ju också var en sådan där romantisk idealist som var lätt att förlöjliga och förpassa ur modevärlden; och ingenstans i Topelius diktning upplever man Victor Hugos poetiska snilles andedräkt så starkt som i denna för svenskspråkig litteratur fullständigt unika pärla. Utom Topelius var det väl bara Almqvist eller Viktor Rydberg som kunde skriva så känsligt och vackert på prosa.

Kort sagt: *Leve Topelius !!!*

Det fabulösa thrillerparet Boileau-Narcejac.

Dessa gjorde sig ett namn efter kriget genom exempellöst raffinerade thrillerintriger berättade på ett underbart kusligt sätt genom en suggestiv stämning utan motstycke. De heter *Pierre Boileau* och *Thomas Narcejac* och finns väl översatta till de flesta språk. Deras styrka ligger i deras högt utvecklade och ytterst förfinade sensualism, som de inför i makabra thrillerintriger och därmed förhöjer dessa till en nästan oöverträffad grad av ryslig läckerhet - normalt måste man sträckläsa varenda bok av dem, om man en gång har börjat.

Mest berömmelse har väl "*Ansikten i mörkret*" fått, ("*Les visages de l'ombre*",) som berättar om en rik industrimagnat som råkar ut för en olycka och förlorar synen. Hans hustru med älskare (den blindes bästa vän) planerar sedan att mörda honom och ta över rikedomarna. Detta är den blinde fullkomligt omedveten om. Hela historien berättas ur hans synpunkt. Han har ingen aning om att hustrun och älskaren förflyttar honom till en isolerad herrgård utomlands, där han känner igen varenda praktisk detalj

som i sitt eget hem, han förstår inte att de mördar hans bror, när denne försvinner, och först gradvis genom de enklaste triviala detaljer börjar han ana att något pågår bakom hans rygg. Att utnyttja en blinds handikapp emot honom är väl något av höjden av mänsklig grymhet, det är så grymt att den blinde själv omöjligt kan förstå att något sådant kan göras mot honom, och därför är det så enkelt att göra det. Och vilken fruktansvärd smärta när sedan sanningen går upp för honom! - Allt detta är exempellöst mästertligt återgivet i denna fulländat komponerade thriller, där offret dock till slut ändå klarar sig och brottslingarna får sitt straff.

I "*Celle qui n'était plus*", på svenska felaktigt "Mord makar emellan", (egentligen "*Hon som inte fanns längre*"), är det den äkta mannen som med sin älskarinna tar livet av hustrun genom att först proppa henne full med sömnmedel och sedan dränka henne i ett badkar i 48 timmar. Hon borde ju efter en sådan behandling rimligtvis vara död. Men den komplikationen uppstår efter mordet, att hustrun går igen. Det börjar så smått, men sedan blir gradvis hennes faktiska förekomst i tillvaron så påträngande för änklingen, att han blir alltmer ifrån sig och närmar sig ett totalt nervöst sammanbrott. Det kan bara sluta på ett sätt. Det hör till saken, att älskarinnan är läkare, och det är hon som har alla trådarna i sin hand - en utsökt studie i en läkares moraliska dilemma. Som alltid i alla Boileau-Narcejacs thrillers får allting sin naturliga förklaring till slut när väl katastrofen är ett faktum.

Tyvärre spårar dock detta underbara deckarteam ur med åren, och under 60-talet blir deras intriger alltmer förkonstlade och absurda. "*...et mon tout est un homme*" ("*...och mitt hela är en man*") handlar om transplantationskomplikationer: en perfekt frisk brottslings alla kroppsdelar transplanteras efter hans giljotinerings på normala människor med förödande konsekvenser för dessa, då den avrättades organ tycks ta över de opererade patienterna med sin brottsliga personlighet, så att patienterna en efter en tycks begå självmord av ren förtvivlan över den främmande personligheten i deras kropp. Idén är rätt tänkt, men författarna lyckas inte ge den en trovärdig konkret form, utan det hela blir närmast löjeväckande.

Berömdast blev de emellertid genom Hitchcocks filmatisering av "*D'entre les morts*", på svenska felaktigt "*Den levande och den döda*", av Hitchcock omdöpt till "*Vertigo*" 1957 med Kim Novak i sin svåraste och berömdaste roll och James Stewart som polisen med höjdskräck i sin känsligaste rolltolkning som gjorde honom mer än förtjänt av en Oscar. Sällan har en filmatisering av en bok skiljt sig så mycket från boken som denna film. Därför är det så ytterst intressant att jämföra dem.

Den franska romanen tilldrar sig naturligtvis helt och hållet i Frankrike. I Hitchcocks film är handlingen förlagd till sent 50-tal i San Francisco, men romanen är egentligen en krigsroman. Den börjar före Frankrikes fall i andra världskriget, och när den slutar är kriget ännu inte slut. Kriget förekommer hela tiden i bakgrunden, och detta är författarnas kanske mest originella drag i boken: hela andra världskriget blir fullständigt oviktigt och värdelöst och försvinner i skuggan av huvudpersonens märkliga kärlekshistoria, som är viktigare än hela världen.

I romanen liksom i filmen är det ett kyrktorn som damen till slutar hoppa ut från, men det är i Seine från en bro i Paris som hon dessförinnan försöker dränka sig och inte i det kalla havet, som i Hitchcocks film. I filmen hamnar sedan James Stewart på sinnessjukhus av chocken och skuldkomplexet medan skurken klarar sig, men i boken går det helt annorlunda till. Skurken klarar sig inte. Han blir förhörd av polisen och

omkommer på flykt från Paris i ett tyskt bombanfall, medan vår hyggliga polis, som genom sitt mentala handikapp är frikallad från militärtjänst, slår dank, lämnar Frankrike, hamnar i Dakar och ägnar de återstående fyra åren av kriget åt att suppa ner sig. I stället för mentalsjukhus alltså en superperiod av betydligt större omfattning och längre varaktighet än Hitchcocks korta semester på psyket. Omsider kommer vår arme polis tillbaka till Marseille, där han råkar ut för den nya kvinnan - som han i boken omedelbart känner igen som den avlidna.

Hans huvudbestyr i romanen blir sedan att få henne att erkänna att hon är identisk med den avlidna. Hos Hitchcock anar den arme James Stewart aldrig något sådant. Även i boken har han sina tvivel, då hon aldrig erkänner saken frivilligt och ibland låtsas erkänna det bara för att göra honom till viljes. Men mest skiljer sig de båda konstverken i upplösningen.

I boken är han till slut så rasande på henne, när hela sanningen står klar för honom, för allt vad hon fått honom att genomlida, att han av rent ursinne i misstag lyckas döda henne. Därefter är det bara för lagens tjänare - hans kolleger - att gripa honom för det oavsiktliga dråpet och låta lagen ha sin gång. Här är upplösningen tämligen solkig. Hitchcock däremot låter deras kärlek bli helt uppriktig och äkta och låter den frodas och torna upp sig till en makalös klimax - ett av de underbaraste sanningens ögonblick i hela filmhistorien - när James Stewart verkligen lyckas med att återskapa sin älskade avlidna - utan att ana att hon är samma person som den avlidna - i scenen när hon kommer ut från badrummet. Här framstår den största skillnaden mellan de båda olika mästerverken som tydligast. Boileau-Narcejacs thriller handlar egentligen bara om frustration, mord och bedrägeri, men Hitchcocks film handlar egentligen bara om kärlek.

Andra filmer.

Tyvänn har perioden för övrigt mest bara bjudit på sällsynt motbjudande skräp. Nästan varenda kväll har det bara varit vampyrfilmer, den ena mera parodisk och överdrivet äcklig än den andra - en sällsynt makaber höjdpunkt nåddes i eposet "*Dracula versus Frankenstein*", som kulminerade i ett häftigt envig mellan greve Dracula och det ansiktsbandagerade monstret, där den dräglände greven i det flåsande råkurret slet sönder det rosslande monstret lem för lem, så att detta till slut stapplande och gurglande gick till attack mot Dracula utan armar. Det blev en segsliten holmgång, så när monstret till slut låg dött med avslitet huvud, så överraskades greven av gryningssolen och kolade av - som vanligt.

Måste man då se på sådant? - Nej, för all del, det fanns andra filmer. Till exempel "*Mardröm på trettonde våningen*" om ett höghushotell, som inte hade någon våning 13, eller denna visade sig vara plomberad sedan sekelskiftet, då det hade begåtts ett antal (13) blodiga mord där medelst yxa. Det begav sig inte bättre, än att dessa slaskiga sekelskiftesmord nu började upprepas (med yxa) i modern tid, så fort någon kom på att den trettonde våningen fortfarande existerade. Naturligtvis hade denna trettonde våning direktkontakt med köttfärsslaktarna i köket.

Eller vad sägs om "*Horror Hospital*" (av Anthony Belch 1973) om ett sjukhus, där det bara fanns ett sätt för patienterna att ta sig ut, nämligen bårvägen i likbil. Naturligtvis

var samtliga inlagda patienter kroniker, som doktorn av hjärtans lust experimenterade på och opererade i hjärnorna på, tills de var färdiga och mogna som perfekta zombies - periodens sämsta film. Ta då som omväxling tandläkaren, som inte bara älskade med sina patienter i tandläkarstolen, utan som dessutom (på deras önskan) befriade dem från deras äkta män genom snillrikt uttänkta lönnmord, så att fruarna-patienterna fick ut deras arv och feta livförsäkringar, som de då delvis kunde investera i tandläkarens klinik, som blev den mest lönsamma i staden... Kanske något att tänka på för Sveriges del, där färre och färre har råd att gå till tandläkaren. Sådan amerikansk tandvård är ju då åtminstone lönsam för både patienterna och tandläkaren.

Eller vad sägs om "*Doktor Dracula*" - bara titeln avslöjar hela innehållet. Eller varför inte "*Werewolves on Wheels*" om ett glatt laglöst motorcykelgäng som råkar ut för ett satanistkloster, av vilket möte konsekvenserna blir att alla skinnknuttarna gradvis förvandlas till varulvar... Var får dom allt ifrån där i Hollywood?

Kort sagt, hur mycket dumheter orkar dom egentligen visa där på TV? Naturligtvis måste man ju inte bara titta på filmer hela tiden. Man kan ju till exempel slå på Vinter-OS-kanalen som omväxling. Där kan man då råka ut för damer, som satsar allt när de kastar sig ut i störtlopp och storslalom, och deras utförsåkning börjar då i regel i spännande briljans - tills de drattar omkull och patetiskt försvinner i moln av snö och åker utför i varje tänkbar kroppsställning utom en som de själva skulle ha valt - där har de satsat sina förmögenheter och alla sina resurser på att få vara med i vinterstörtlopp och åka utför på rumpan med skidorna i vädret inför hela världens tittare - det förekom sju-åtta sådana briljanta damer i en följd.

Kort sagt, släng TV-n i väggen, skrota den och låt den försvinna bland soporna, ty det är ju bara sopor den har att bjuda på.

Till 1997 års bästa film har enhälligt utsetts den australiensisk-brittiska "Shine" av Scott Hicks.

Den film på Göteborgs Filmfestival '98 som fått det intressantaste omnämmandet är den fransk-schweiziska "La raison du coeur", på engelska "Flames in Paradise", som bygger på verkliga levnadsöden bland missionärer i Indien vid sekelskiftet.

Kulturkalender, mars 1998

3 : Michael Lanciai 50 år.

4 : Antonio Vivaldi 320 år.

- Alan Sillitoe 70 år.

5 : Rex Harrison 90 år (om han hade levat).

9 : Mickey Spillane 70 år.

10 : 50-årsminnet av Jan Masaryk, sannolikt mördad av kommunisterna i Prag.

12 : 100-årsminnet av Zacharias Topelius.

- Edward Albee 70 år.

- Moskva fyller 80 år som Rysslands huvudstad.

13 : Henry Hathaway 100 år.

- 60 år sedan *Anschluss*, då Tyskland ockuperade Österrike.

14 : Michael Caine 65 år.

- Quincy Jones 65 år.

- 16 : 30 år sedan massakern i Song My (Vietnam).
17 : Rudolf Nurejev skulle ha fyllt 60.
- 20 år sedan *Amoco Cadiz*-katastrofen, tankern som läckte ut 220,000 ton råolja i Engelska kanalen.
18 : 20 år sedan premiärminister Aldo Moro kidnappades av Röda Brigaderna, som sedan mördade honom.
19 : Wyatt Earp 150 år.
- Patrick McGooohan 70 år.
20 : Ovidius fyller 2040 år.
- Henrik Ibsen fyller 175.
- Sir Michael Redgrave 90 år.
22 : Marcel Marceau 75 år.
- Andrew Lloyd Webber 50 år.
- 65 år sedan nazisterna upprättade sitt första koncentrationsläger i Dachau dagen efter deras installation i riksdagen.
23 : Joan Crawford 90 år.
25 : David Lean 90 år.
26 : 75-årsminnet av Sarah Bernhardt.
- 25 år sedan Sir Noël Coward dog.
27 : *Gloria Swanson* 100 år.
- 30 år sedan flygkraschen som dödade Jurij Gagarin.

Beethovens sonater, del 3.

Vi har nu diskuterat hans pianotrios och violinsonater men inte hans fem ytterst intressanta cellosonater, som nästan aldrig spelas. Ändå kan dessa kompositioner långt utanför Beethovens kända ramar inte nog överskattas. Genom att de är så få men ändå omspannar Beethovens hela skaparregister från tidig ungdom till den sista fasen måste de nästan tillmätas samma betydelse som själva hans pianosonater. Därtill kommer dessa cellosonaters mycket särpräglade tonspråk.

Beethovens kompositioner för och med cello förtjänar ett alldeles eget kapitel för sig, då hans associering med detta instrument hör samman med hans livs längsta resa till Berlin 1796. Hans livs enda övriga resor var från Bonn till Wien och därifrån till Prag och Budapest utom inom Österrike samt till Dresden. I Berlin bodde den preussiske kungen Fredrik Vilhelm II, som själv spelade cello och varmt vurmade för detta instrument. Därför var cellokompositioner hett eftertraktade i Berlin och stod högre i kurs än någon annan musik. Beethoven blev mycket god vän med kungens främsta cellister, bröderna Jean-Pierre och Jean-Louis Duport, och det är med dessa cellisters kunskaper och vänskap i minnet som Beethoven skriver alla sina kompositioner för och med cello.

De sista tre cellosonaterna är de intressantaste. Opus 69 är från 1808 och alltså redan den relativt sen, medan de två sista med opusnumret 102 är från 1815, då mästaren redan var så gott som fullkomligt döv. Dessa tre cellosonater är sannskyldiga dramer av oförliknelig intensitet som måste framkalla rysningar av vällust i kombination med härresande svindel.

Vi får inte heller glömma trippelkonserten för cello, piano och violin, där Beethoven låter cellon dominera nästan hela tillställningen. Som finalsats har Beethoven här sin pampigaste och faktiskt sin enda riktiga polonäs.

Därmed är vi inne på konserterna. Beethoven skrev inte fem pianokonsalter utan sju. Den första skrevs 1784 då komponisten bara var 13 år gammal och avslöjar redan den blivande mästarens makalösa sinne för djärva harmonier och modulationer. Den andra "okända" pianokonserten är en omarbetning av violinkonserten opus 61, som Muzio Clementi övertalade honom till att göra för sitt musikförlag i London. Det finns också en långsam sats till en pianokonsert med flöjt och fagott som extra soloinstrument från 1786, som även den är en omistlig pärla.

De fem "vanliga" pianokonsalterna har en hel del att avslöja om Beethovens personlighet. Han var i grund och botten bara en improvisatör - ingenting annat. När den första pianokonserten skulle framföras 29 mars 1795 i Wien blev konserten inte färdigkomponerad förrän två dagar innan. Beethoven hade då fyra kopister hemma hos sig som skrev ut orkesterstämmorna i takt med att han komponerade dem, så att orkestern åtminstone skulle hinna få noterna före framförandet. En bladvändare åt Beethoven konstaterade vid den tredje pianokonsertens första framförande, att "Beethoven spelade efter tomma notblad som bara hade en och annan hieroglyf eller annan obegriplig krumelur att tjänstgöra som minnesstolpar". Den femte konserten spelades aldrig av Beethoven själv, och man har aldrig förstått varför han skrev den, då han skrev alla sina tidigare pianokonsalter för att själv briljera med dem. Den framfördes först i Leipzig 28 november 1811 men hade dessförinnan publicerats i London. Den etablerade sig från början som Beethovens populäraste konsert och har så alltid förblivit.

Liksom de flesta violinsonaterna ter sig violinkonserten något främmande för Beethovens egentliga väsen. Beethoven kunde spela violin, men han saknade helt den lyriska ådra som violinen kräver. Därför framstår hans violinkonsert, som försöker vara lyrisk, nästan som tråkig åtminstone i den första satsen. Den är alltför närbesläktad med den likaledes helt odramatiska fjärde symfonin, som komponerades samtidigt.

I nästa nummer ska vi äntligen försöka koncentrera oss på pianosonaterna.

C. Lanciais pianomusik.

Denna finns nu tillgänglig på kassettband (krom) eller åtminstone de första 27 timmarna av hans produktion 1969-97. Det mesta av denna romantiska melodiska musik tillkom före 1983, då tintinnitusproblem från och med detta år betydligt försvårat verksamheten. Även av andra orsaker är denna nästan kompletta inspelning (med tekniska brister då den är helt och hållet hemmagjord) något av en "andens seger över materien", då ju musikern lider av ett obotligt problem med högerhanden, som inte alltid går att styra. Problemet ligger i en olokaliserbar fnurra på tråden någonstans i kontakten mellan hjärnan och högerhanden, som rent praktiskt innebär att högerhanden måste fastna i tangenterna då och då utan att kunna komma loss fastän stycket behärskas utantill, som i ett slags kortslutning. Sådana fenomen är vanligare än man tror. En annan manifestation av samma syndrom är till exempel när en

matematiker skriver siffran 63 på pappret fastän han avser siffran 36 och har denna siffra helt klar i huvudet.

Endast den sista balladen finns inte komplett inspelad, då denna ballad är och förblir ofullbordad tills vidare. Inspelningarna finns på 18 (90 minuters) kromband som säljs för 50 kronor styck eller 800 kronor för hela serien. Denna nya nästan neo-klassiska musik vore kanske någonting för samlare som tycker om att köpa Beethovens eller Brahms samlade verk på CD-skivor eller alla Haydns 104 symfonier...

Vi hoppas med tiden även kunna presentera denna musik i tryck i läsliga noter, som tills vidare saknas. Vad vi behöver är ett datorprogram för notskrivning...

Drömresan, del 9.

26.3. I Genua pågick som bäst en ofantlig utställning av den flamländska målaren Anthonis van Dyck, elev till Rubens, 1599-1642, hovmålare hos Karl I av England. Denne unge briljante målare hade tillbringat långa perioder i Genua och även rest så långt söderut som till Palermo. Utställningen omfattade även målningar av Tizian, Rubens, Caravaggio och många andra, av vilka dock Tizian som alltid tog priset; men utställningens kanske ändå förnämsta tavla var den euforiskt högt prisade "*Markisinnan Balbi*", ett utsökt porträtt målat i Genua med nästan oöverträffad finess före Gainsborough.

Emellertid infann sig en ny infektionskris. I Rom hade jag hos Kerstin uttryckt min stora lättnad över att min förkylning från Konstantinopel gått över på bara fem dagar. Men Romvistelsen var det förhoppningsvis hemskaste på hela resan. På vägen från Neapel till Rom hade det haglat och åskat, och det ösregnade hela den en och en halv timme långa vägen till Kerstin, och exakt samma väder fortfor på vägen tillbaka samma eftermiddag med dessutom en läckande och droppande buss. Någon sömn från Catania till Rom hade det inte blivit på grund av det ovanligt pigga och trevliga resällskapet, så när jag kom fram till Roms järnvägsstation från Kerstin var jag fullständigt slut och somnade i väntsalen, där det var ganska kallt. Efter någon timme vaknade jag frysende och alltjämt våt.

Ej heller blev det någon vidare sömn från Rom till Genua. Tåget gick 23.30 och kom fram 5.30. I Genua var väntsalen stängd på grund av Stilla Veckan och dess gudstjänster, så jag måste bege mig till en annan station (Brignole) för att få kunna sitta i en väntsal och sova.

Därmed var det färdigt när jag kom fram till Beatrice, och på natten blev det halsonda outhärdligt. Beatrice gav mig då ett intressant recept: att gurgla med ättika blandat med vatten. När jag gjorde så och därpå spottade ut det sura gurgelvattnet följde det stora röda blodlaskor med. Det var nästan omöjligt att nysa och svälja, och jag var djupt olycklig, speciellt som Genua bjöd på resans första klart vackra väder och jag hade att göra med resans bästa värdfolk.

För att i någon mån själv åtgärda situationen sökte jag mig ner i hamnkvarterens skummaste bakgator och fann där en butik som även sålde siciliansk Averna, den bästa förkylningsmedicin som finns. Jag hade ju missat Palermo på denna resa, där jag alltid brukar få en sådan flaska som present, vilken brist sålunda kunde åtgärdas. Averna finns inte att få utomlands, den är stark som whisky men mycket effektivare, den är

rena värmeelementet kalla vinterdagar, den är dryg som torskleverolja, och en enda droppe är som en hel slägga i huvudet. Det finns ingen bättre bombmedicin.

Den gode expediten hävdade också att det skulle bli oväder till påsken med regn och köld och snö. Det var inte menat som en uppmuntran till mig att köpa mera bombmedicin utan bara som ett konstaterande: "Själv svettas jag inte mindre för det," menade han. Hans butik var rena loppmarknadslabyrinten med varorna i oordnade högar omkring överallt, och hans klientel var lika pittoreskt: hamnluffare, trashankar, negrer, prostituerade, - men han var älskvärdheten själv. Det är bara sådana levande butiker det är roligt att handla i; och sådana butiksinnehavare är i regel de bästa affärsmännen.

27.3. Därmed var väl hälsan försäkrad för resten av resan och det värsta av resan över, trodde man. Men nya hårda prövningar väntade.

Milano blev denna gång en skräckupplevelse. Den gamla fina väntsalen i Milanos magnifika järnvägsstation var stängd, och i stället hänvisades man till en hemsk modern sådan som var direkt avskräckande. Man fick inte inträda utan att man hade en giltig tågbiljett, som måste uppvisas och kontrolleras av vakten, som gick omkring i väntsalen och bevakade alla. Man fick inte sitta där i väntsalen längre än två timmar, oberoende av när ens tåg gick. Man fick inte äta eller dricka eller inta någon förtäring i väntsalen. Om man gjorde det kom vakten fram till en och körde ut en, som han gjorde med två oskyldiga ungdomar. Om då en passagerare där i väntsalen måste inta någon medicin ett speciellt klockslag och svälja den med något vatten, - skulle hon då våga göra det utan att riskera att bli utkörd av vakten? Kort sagt, hela detta system tycktes vara inrättat för att göra resandet så olustigt som möjligt för Italiens Statsjärnvägars kunder.

Av mina släktingar i Verona fick jag veta att Italien numera har världens högsta skatter på 57-58 procent i medeltal. Arbetslösheten är 12 miljoner eller närmare 30% av arbetskraften. Och det finns ingenting som tyder på att det kommer att bli bättre: staten fortsätter att skära ner och höja avgifterna, och arbetslösheten fortsätter att stiga.

Verona bjöd på ett fullkomligt kalasväder. Det hade inte regnat där på två månader, och våren hade hunnit en månad i förväg, så att körsbärsträden redan blommade. Med förvåning åhörde mina släktingar min vittnesbörd om vintern i Konstantinopel, snöstormarna i Grekland, ösregnen på Sicilien, hagelskurarna omkring Neapel och åskvädren med det förfärliga regnandet i Rom - i Verona regnade det aldrig mer, sade de.

forts. i nästa nummer.

En reseledares mardröm.

Detta lär faktiskt ha hänt, ehuru de närmare omständigheterna är outredbara.

Det var helt vanliga turister från Skandinavien, och som helt vanliga turister kunde få av dem ett enda ord italienska. De kunde bara ord som "grasias" och "bon giorno" och "quanto costa" och sådant. De var på en helt vanlig turistrundtur i buss, och de var nästan 40 stycken. Det var en ovanligt effektiv resa, ty hela Sicilien skulle göras på en vecka, och varenda timme av denna vecka var noggrant inrutad för nödvändiga katedralbesök, ruinbesök, museibesök och andra högst nödvändiga besök på ytterst

viktiga platser, som mest bara bjöd på förödande glödande solsken. Därför föredrog de flesta av dessa ganska svalblodiga turister de efterlängtdade besöken i de mörka och underbart svalkande katedralerna.

Nu är ju sicilianska katedraler ganska stora, och flera av dem inrymmer flera skepp med extra kapell och kryptor, som då nyfikna skandinaviska turister med sinne för spänning och mystik och ofta på jakt efter det makabra gärna smög sig in i på egen hand. Sålunda förlorades en hel eftermiddag i capucinernas katakomber i Palermo, då flera turister var läkare som ville syna de mirakulöst välbevarade liken och mumierna extra noga. Dag efter dag saboterades reseprogrammet av turisternas förkärlek för kalla ställen, så att den stressade busschauffören höll på att slita håret av hjässan. Han hade ju sin hustru, sina barn, sin familj, sin släkt och sina vänner att tänka på, som alla skulle bli desperata om han inte kom hem före mörkret.

Droppen kom i Catania. Där fanns det en extra sval och stor katedral med extra inbjudande skepp och sidokapell med kryptor, och snart var de från värmeslagsrisken ljuvligt befriade turisterna skingrade omkring i hela katedralen. Bussen skulle avgå klockan tre. Klockan blev fyra.

Klockan fem hade ungefär att dussin av turisterna redan tagit plats i bussen. Men inte ett spår fanns av de övriga dryga två dussin, och ingenting tydde heller på att dessa skulle göra den minsta ansträngning för att tänka på tiden och frivilligt ta sig tillbaka till bussen inom den närmaste halvtimmen. Då slog någonting slint i chaufförens hjärna. Han stängde dörrarna och sade till reseledaren: "Nu åker vi till hotellet. De andra får ta sig dit själva." Och han satte genast gasen i botten utan att vänta på svar från reseledaren, som därmed befriades från risken att behöva springa ut och leta turister i hela katedralen.

Nu låg hotellet någonstans långt utanför Catania, kanske i Taormina, kanske i Acireale. Turisterna visste inte så noga, och särskilt inte de turister som blivit kvar i katedralen. Dessa kom småningom ut en efter en. Och när de väl kommit till stället där bussen skulle ha stått ställde de alla samma fråga nästan anklagande till varandra: "Var är bussen?"

Bussen hade kört iväg med alla deras tillhörigheter, handväskor, parasoller och kameratillbehör utom dyrbara flaskor, och naturligtvis drog de flesta övergivna turisterna den slutsatsen att chauffören (eller någon annan) gjort en kupp, stulit allt vad de lämnat kvar i bussen och kidnappat de tolv punktliga turisterna. Alltså skulle de aldrig någonsin mer få se röken av den bussen igen.

Följden blev att de 25 nordiska turisterna utan ett enda undantag greps av panik. Nu är det inte lätt att bli hjälpt i en paniksituation i Italien om man inte kan andra ord på italienska än "*bon giorno*", "*gracias*" och "*quando costa*", och allra minst på Sicilien i en stad som Catania. Emellertid gjorde lokalbefolkningen vad de kunde för de stackars hjälplösa, medellösa och blottställda utlänningarna. Det bästa råd de kunde ge skandinaverna var att de "skulle ta en lokalbuss till hotellet och inte säga någonting till chauffören".

Historien slutar där. Ingen vet vad som hände med de tjugofem bortkomna nordiska turisterna, och ingen vet heller vad det blev av deras buss med dess innehåll och de tolv som riskerat att hålla tiden. Det enda man vet är, att den busschauffören var rasande när han försvann med bussen, reseledaren, de tolv perfekta turisterna och allt bussens övriga innehåll.

Goda nyheter på Inter-Rail-fronten!

Inter Rail gäller åter för alla åldrar inom hela Europa inklusive Marocko och Turkiet - endast Albanien och Bosnien förblir förbjudna vita fläckar på Inter Rails Europakarta. För ungdomar över 26 år kostar Inter-Rail-kortet *bara* 4000 kronor för en månad.

Ödesresan, del 4.

Bussen avgick från Dharamsala 19.30, och med mig som resällskap ända fram till Dehra Dun och längre hade jag ett par, en ung koreanska och hennes sympatiska vän en taiwanes, samt en engelsman från Leicester och en förtjusande japanska. Vi reste alla fem till Rishikesh hela vägen, men denna resa tog 19 timmar då den ej var helt utan äventyrligheter.

Den förfärliga staden Dehra Dun var nämligen i uppror. Det pågick strejkupplopp, och precis i stadens viktigaste korsning vid Gandhi Road nära bussterminalen hade fyra bussar ställt sig med nosarna mot rondellen och blockerade därmed trafiken i hela centrum, som var ett enda oöverskådligt kaos. De som strejkade var nämligen Dehra Duns busschaufförer.

Intet ont anande kom vi rakt in i denna smet. Till en början var det omöjligt att finna en buss till Rishikesh, ingen ville förklara varför, en rådde oss att genast ta en taxi, en annan sade att det inte skulle gå någon buss till Rishikesh denna dag, men en busschaufför anmälde sig ändå frivilligt. Bussen blev genast full och körde glatt iväg, men så snart den kom ut i gatan blockerades framfarten för den av en annan buss, som argt körde ut och förbjöd vår busschaufför att vara osolidarisk. Där satt vi sedan inlåsta och fastkörda medan folket stojade omkring oss och hade fackföreningsmöte mitt i gatan, medan ingen ville informera oss om vad som pågick.

När vi tålmodigt med andra busspassagerare uthärdat detta vilda kaos i en timme med en mycket aggressiv folkmassa hela tiden ursinnigt aktiv omkring oss, övergav vi bussen och tog en taxi till Rishikesh. När vi kom fram dit efter en natt i primitiv buss och 19 timmars resa var vi medtagna och fullkomligt utsvultna.

Jag föreslog för mina fyra reskamrater att de skulle följa med mig till mitt hotell. Då ingen av dem kände Rishikesh accepterade de gärna mitt förslag, så vi traskade modigt med allt vårt bagage genom hela staden, och mitt gamla hotell, till all lycka oförändrat med sin ljuvliga trädgård, föll dem alla i smaken. Sålunda kunde jag berika mitt gamla kära hotell med fyra extra gäster utom mig själv.

Så långt var allt gott och väl, det var gudomligt skönt att slappna av i den ljuvliga trädgården och värmen, och jag kunde med gott samvete ta mig ledigt följande dag, den sjunde resdagen, resans första lördag, för att vila mina hårt överansträngda ben och fötter.

I Rishikesh blev jag emellertid informerad om den dåliga nyheten, att jag måste avskriva alla planer på att kunna ta mig till Meghalaya och Shillong. För att kunna resa dit måste man som utlänning ha särskilt polistillstånd från Calcutta, och enda sättet för en västerlänning att sedan få bege sig dit är med flyg. Och det är inte allt. Han måste dessutom ha särskilt tillstånd för varje enskild delstat han besöker, så om han vill resa

till Shillong måste han ha tillstånd både för Assam och Meghalaya. Och sådana tillstånd kostar pengar.

Det är en helt annan sak om man inte känner till detta och tar tåget till Guahati och sedan tar bussen till Shillong utan att ana att det är förbjudet - då kan man klara sig, som jag gjorde när jag '93 reste ända till Guahati utan vare sig tillstånd eller giltigt visum utan att ana att jag hade kunnat bli skjuten som olaglig spion.

Men Kedarnath, Binsar och Pemayangtse står kvar på programmet, ehuru vädret i Garwhal är mycket osäkert i år och kan bjuda på andra hinder för min resa än rent byråkratiska.

Natten till lördagen den 25 oktober blev min första helt tillfredsställande natt i Indien hittills med nio timmars obruten sömn. Det var vad de överansträngda benen och fötterna behövde. Morgonen bjöd emellertid på något av en chock. Plötsligt stod det en indisk ko mitt i rummet. Från mina vildaste drömmar om hur min tandläkarvikarie i Göteborg, en sjaskig typ i snusnäsduk om halsen, monologiserade av harm över att jag hade lurat honom med att inte komma till honom med min med whisky kurerade onda tand, vaknade jag upp till den bisarra verkligheten att det stod en indisk ko mitt i rummet. Det är inte alla hotell, inte ens i Indien, som har en så enastående service att bjuda på som att erbjuda färsk spenavarm komjölk direkt på morgonen och i den formen. Det var nästan förpliktande att sätta i gång och mjölka henne genast.

Men hur i all sin dar var det möjligt? En av mina rumskamrater hade gått ut på toaletten och lämnat dörren öppen efter sig, och då denna i olåst skick hade en obönhörlig benägenhet att glida upp, så gled den följaktligen upp. En annan gäst hade gått ut ur vår bungalow och lämnat den dörren öppen för en fiffig och påpasslig indisk ko, som inte tvekat inför att göra sightseeing inne hos turisterna. Följaktligen stod det en indisk helig ko mitt i vårt lilla trånga hotellrum i det ögonblick då jag öppnade ögonen på morgonen.

Emellertid måste denna heliga indiska ko omedelbart ha känt av våra orena och negativa vibrationer i form av skräck för att hon skulle hitta på någonting, som att ropa "Muuu!" eller släppa ner någonting i våra gapande öppna väskor, ty knappt hade hon sett våra förfärade och panikslagna blickar, så fattade hon galoppen genast och backade ur: vi var inte värdiga hennes fortlöpande sällskap.

Det var början på en underbar dag. Temperaturen var varm men fullkomligt dräglig, himlen var molnfri, och en frisk fläkt drog ner från bergen. Så fort våra vänner från Taiwan, Korea och Japan hade checkat ut och lämnat oss begav jag mig iväg för att träffa min indiska familj i Rishikesh, som väntade mig.

Jag hittade deras hus direkt utan svårighet och fick tillbringa tre ljuvliga timmar hos dem till att börja med. De bjöd på lunch med indisk whisky efteråt av det goda märket "*Black Monk*", och jag fick språka länge med både min nu 15-årige skyddsling Harish, hans äldre bror, hans far och vackra moder samt deras mycket filosofiske, välbeläste, vittbereste och mångkunnige vän Jackie.

Samvaron var idealisk och återupptogs sedan på kvällen. Jackie har arbetat för Philips i många år, han utbildades i Eindhoven och tillbringade nästan hela sitt liv utanför Indien, då han fick arbeta i länder som Holland, Belgien, Tyskland, Danmark, England, Frankrike, Österrike, Arabien, Irak, Syrien, Libanon, Kuwait, Arabemiraten

och Oman, tills han beslöt att komma hem till friden i Indien. Han har bara bott något år i Rishikesh efter sitt långa arbetsamma liv.

Min skyddsling försökte den här gången intressera mig för sin faders projekt "Golden Forests", ett intressant investeringsbolag med 118% säkerhet och 15-20% tillväxt i året - skattefritt. Bolaget investerar i miljövärd, skogsplanteringar, miljövänliga byggnadsprojekt och annat sådant, som definitivt kommer att bli framtidens melodi. Jag lovade att tänka på saken till mitt nästa besök i Rishikesh, som ingen vet när det blir.

forts. i nästa nummer, där Den Stora Fotkrisen börjar.

Den förskräcklige baron Ungern-Sternbergs märkvärdiga karriär.

Han hörde till den gamla skolan av fullständigt hederliga kejsargeneraler i tsarens tjänst, för vilka det bara var en sak som gällde: *Livet för tsaren!* Han kunde göra vad som helst för tsaren och för sitt kejserliga Ryssland, och han gjorde det också.

Men tyvärr gick allting snett när det blev en februarirevolution 1917 som avsatte tsaren, varpå det hela rörde till en orepurerbar nationell katastrof när bolsjevikerna tog makten samma år i november och proklamerade en proletärdiktatur. För att betona att det inte fanns någon väg tillbaka till någon ordning tog dessa bolsjevikerna livet av tsaren och hela hans familj med fyra döttrar, blödarsjuk son samt läkare när oredan i det ryska inbördeskriget nådde sin höjdpunkt sommaren 1918. Då slog någonting slint i generalmajor von Ungern-Sternbergs hjärna, som hade krigat för tsaren i hela det första världskriget.

Denne märklige man av baltisk adel var född 1887. Hans fullständiga namn var Roman Nikolaj Fjodorovitj von Ungern-Sternberg, och hans nedärvda titel var baron. Han slogs redan i det rysk-japanska kriget 1905 och posterades 1911 vid den mongoliska fronten, där han fann sig så bra, att han lärde sig mongoliska, kom väl överens med mongolerna och övergick till deras religion, alltså lamaistisk buddhism.

Inför kataklysmerna 1917-18 drog han den slutsatsen, att någonting drastiskt måste göras för att återställa ordningen. Han fick då den idén att han var Djingis Khan reinkarnerad, och som sådan var han ju alldeles rätt man att erövra hela Mongoliet och med det som bas sedan återerövra hela Ryssland åt tsaren. Han tvekade inte inför sin uppgift. Emellertid begick han ett misstag: han hade gått över till buddhismen, men Djingis Khan hade varit muslim. Den store förfärlige världserövaren Djingis Khan hade funnit islam vara den religion som lättast kunde förenas ideologiskt med hans blodiga bana och därför blivit muslim, medan buddhismen har en helt annan syn på blodiga erövringskrig. Baron von Ungern-Sternberg som buddhist och reinkarnerad Djingis Khan var en ekvation som bara inte gick ihop.

I enlighet med denna från början aborterade ekvation beskrev baronen sedan en märkvärdig karriär som blev som ett skolexempel på hur man kan trassla till det för sig på ödets vägar så att allt går så illa som möjligt. Ännu idag känner man inte riktigt till hela sanningen om denna blodiga ödessaga, som mongolerna alltjämt minns med fasa som den värsta tiden i hela deras oändliga blodiga historia.

Baronen fick som sin fixa idé att han skulle personligen utrota alla bolsjevikerna. Han gjorde sig snabbt berömd och fruktad som hänsynslös ledare för de vita i Sibirien, men

han behövde Mongoliet som bas. För att kunna skapa ett nytt Stor-Mongoliet allierade han sig med Japan, och 1920 genomförde han sitt stora härnadståg med 6000 man mot Ulan-Bator eller Urga, som då hölls av kineserna. Han kom fram till Urga efter en marsch genom halva Sibirien i oktober och hade då 1700 man kvar mot 12,000 kineser i Urga. Slaget höll på i ett halvår tills den galne baronen segrade. I maj 1921 lät han utropa sig till kejsare av hela Ryssland.

Därmed insåg bolsjevikerna i Moskva att de hade fått ett problem, ty de var nu de enda som kunde åtgärda den fruktansvärde baronen och hans oerhörda och svåråtkomliga maktställning.

Forts. i nästa nummer.

Expedition Tibet maj '97, del 8.

18.5. Den isande morgonen inleddes sent, och vi kom inte iväg förrän efter nio. Många tältpluggar hade frusit fast i marken och var omöjliga att dra ut, medan andra fann det tidsödande att få sina under natten tillfrusna pansarkläder upptinade. Flera hade vaknat med is i håret.

Färden gick till en början genom Mordors öken, och naturligtvis fick vår chaufför motorstopp: kylaren kokade, och inget vatten fanns i närheten. Det blev inte dagens enda prövning.

Den väg vi hade att följa ner mot Ngari visade sig vara resans sämsta hittills: kronisk tvättbräda hela vägen. Emellertid kompenseras detta skakande missförhållande av att landskapet blev allt mer intressant: vi befann oss nämligen vid Indus källor, och vi följde en ljuvlig liten flod ner längs alltmer grönskande dalar genom ett allt vildare Mordorlandskap mot dagens slutmål: västra Tibets största stad Ngari, en nästan helt kinesisk och modern stad men med utomordentliga omgivningar, ungefär som den norska industrihålan Sunndalsöra längst in i en praktfull fjord. Vidare från Ngari (som kineserna kallar Ali då de inte kan säga R utan det blir L i stället) rinner Indus ner i Indien och Ladakh för att drygt 30 mil västerut ifrån oss passera Leh. Ngari ligger på 4300 meters höjd.

Vårt hotell i Ngari visade sig emellertid vara en brydsam historia. "*The Ali Guest House*" var helt övergivet, det fanns inte en kotte i hela det väldiga komplexet, dörrarna stod vidöppna, medan endast hotellrummen var låsta - med hänglås. Det fanns inte en människa i hela hotellet.

I stället körde vi då till stadens finaste hotell, "*The Ali Hotel*", som var ett massivt komplex på flera byggnader med tillbyggnader och appendix. Emellertid var lobbyn tom. Receptionsdisken var fullständigt renskrpad, och hotellets ståtliga fasad mot gatan hade ett ansenligt antal sönderslagna rutor att ståta med. Vi sökte längs korridorerna efter någon levande människa, och miljön var precis den samma som i Kafkas "*Processen*" i Orson Welles berömda filmversion. Till slut mötte vi en skräckslagen ung japan som tittade ut ur hotellets enda icke låsta hotellrum. Han sov där med tre landsmän den natten. Han gav oss hopp: det måste finnas någon levande på hotellet.

Slutligen uppenbarade sig portieren. Det var en kinesisk militär som kom på motorcykel. Han ville ha 120 yuan av oss var för att sova i sängar på hotellet i fyrbäddsrum utan toalett eller varmvatten. Hotellet var helt fallfärdigt fastän det bara var några år gammalt, och tydligen hade portieren-militären bra betalt av partiet för att förestå hotellet utan att sköta det.

I denna sterila mardrömsmiljö blev Frida, vår norska dam, svårt sjuk genom yrsel och högt blodtryck. Ansträngningarna hade tagit på henne. Att fara vidare från staden var otänkbart. Vi måste finna ett tredje hotell, även om ett sådant inte fanns.

Men det fanns. Det var helt nybyggt, dess toaletter och duschar var inte ens installerade, men det hade ett kök, där vi fick god mat. Den enda toaletten låg tvärs över gatan genom en grind över en gård till vänster bakom några hus och bestod av de vanliga hålen i golvet - ingenting annat. Emellertid var detta hotell det under omständigheterna bästa tänkbara. Frida fick lägga sig och vila, fick syrgas och kunde snart återhämta sig.

Sålunda slöts vår 17-e resedag. Precis halva resan var fullbordad, vi befann oss längst bort i utkanterna av västra Tibet nära gränsen till Indien och Ladakh, och vi hade klarat oss förhållandevis väl trots oerhörda strapatser. Ingen hade blivit verkligt sjuk, utan det hade bara rört sig om indispositioner på högst två dagar. Humöret hade varit konsekvent gott för att inte säga högt, moralen har hela tiden varit den bästa tänkbara, entusiasmen har aldrig minskat, varför jag tror och hoppas att vi alla skall klara av vandringen runt Kailas den närmaste veckan.

19.5. Det står nu klart att Frida inte kan gå runt Kailas. Hon måste föras till sjukhus för undersökning, och eventuellt kan hon inte ens komma med till Mount Everest. Men hennes vilja är stark, och hon har fått tillbaka ansiktsfärgen, så hon behöver i alla fall knappast avbryta resan. Ej heller behöver vi bli försenade. Så trots dramatiken igår i hennes rum, med stadens polischef som översättare, en läkare som inte kunde något annat språk än kinesiska, ett antal andra militär- eller civilklädda kineser och annat pack och löst folk, som alla var där för att analysera och tolka hennes tillstånd på sitt sätt och anbefalla åtgärder, så behöver vårt program inte ändras mer än att vi hoppar över Purang-Taklakot. (De fem kineserna som inspekterade henne var dock betydligt mer intresserade av rummets två andra damer, som tvådde sig ungefär som den kyska Susanna i badrummet utan faciliteter och utan avlopp, än av den utslagna patienten. Följaktligen måste deras kinesiska diagnoser betraktas som mer än bara ganska tvivelaktiga.)

Sjukhuset var sedan som vi hade fruktat: liksom hotellet utan avlopp, utan toalett, utan stolar eller bord, med bara gamla fattiglappar till patienter utan köbildning eller någon hygien. Hos Frida påträffades som väntat inte något fel. Hon skulle bara ta det litet lugnare. Sålunda kunde vi köra vidare som vanligt före middag.

Emellertid var denna dag Charles' 40-årsdag, som firades under övliga former. När han tidigt på morgonen satt på den obeskrivliga toaletten (i kvarteret utan tak på andra sidan hotellet) infann sig två damer utanför den stängda skrubbdörren och sjöng för honom. En intresserad kinesisk publik flockade sig genast runt stället för att ta del av denna särpräglade västerländska plägsed att genomföra en uppvaktningsserenad på ett sådant ställe och på ett sådant sätt.

Färden gick ut från det horribla stället Ali, som på tibetanska heter Ngari, vars samtliga kineser mest bara tycktes ägna sig åt superi, upp för ett pass och ner för andra sidan till den stora breda dal eller högslätt som österut leder upp till Manasarovar. Vi passerade Gartok och slog läger efter 170 kilometer. Ju högre upp vi kom, desto ödsligare, flackare och kargare blev landskapet men även desto vidare och vackrare: det är som om en viss förtätad stämning över landskapet blir allt mer överhängande och dramatisk ju högre upp österut vi kommer. Från klassiska reseskildringar känner man alltför tydligt igen den laddade Kailas-stämningen över landskapet. Vi ser nu hela Gangdis-bergskedjan, och bara själva det heliga berget Kailas saknas. Alla mår bra, Holger badar dagligen i ständigt allt kallare sjöar och vattendrag, Trygve får dagligen sitt lystmäte på fågelskådning med professionell kikare, men roständerna, tranorna, örnarna och lammgamarna har nu övergivit oss. I stället ser vi harar och murmeldjur. Vi passerade avtagsvägen upp till Tsaparang i det gamla konungariket Gugge (som på tibetanska ungefär uttalas 'Cookie') som vi tyvärr inte kan besöka: det är oerhört svårt att få tillstånd då området är såpass nära Indien och där förekommer stora kinesiska truppkoncentrationer. Den välbesökta indiska vallfartsorten Badrinath ligger ju precis på andra sidan gränsberget Kamet.

Vi slog läger strax före det högsta passet på drygt 4900 meter, och på kvällen avfirade vi Charles' 40-årsdag med drickbart rödvin och mindre drickbar kinesisk vodka, varvid under högtidliga former en speciellt i Ngari inköpt kinesisk blomsterbukett överräcktes bestående av färgstarka plastblommor. Ändå är det tveksamt om de kommer att hålla resan ut.

Vi hade kolossalt roligt hela kvällen, och detta är väl kanske denna expeditions särmärke: vi har roligt hela tiden. Det har jag aldrig varit med om tidigare på någon gruppresa. Man har alltid haft roligt ibland även med de sämsta tänkbara grupper, men aldrig hela tiden som nu.

forts. i nästa nummer.

Vid "Föreningens för tibetansk buddhism" årsmöte i Göteborg den 19.2 diskuterades bland annat en eventuell expedition till Kailas i maj 1999. Det föreligger olika förslag och alternativ, men undertecknad har varmt förordat en satsning på "Läs och Res" med deras ypperliga organisation av hela resan. "Läs och Res" reser ju till Kailas i år igen, och vi följer med spänning med hur det skall gå.

Den krisdrabbade Fritänkaren.

Till följd av Statens Kulturråds negativa ställningstagande mot Fritänkaren med ett deficit på nästan 10,000 kronor 1997 som praktisk följd kan Fritänkaren fortsättningsvis bara utgå till betalande eller på annat sätt reciperande prenumeranter.

På grund av en för hälsans skull nödvändig förestående resa söderut i mars kan nästa nummer inte väntas utkomma förrän i april efter påsk.

Göteborg den 20.2.1998.